

Oikeusministeriön kirjaamo

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto edunvalvontalainsäädännön uudistamiseen liittyvästä työryhmämietinnöstä

Taustaa

Oikeusministeriö on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä (jäljempänä STM) lausuntoa työryhmämietinnöstä, joka koskee edunvalvontalainsäädännön ajantasaistamista. Mietinnössä työryhmän esitykset edunvalvontalainsäädännön ajantasaistamiseksi on aukikirjoitettu hallituksen esityksen muotoon. Mietintö sisältää myös yhden työryhmän jäsenen erillään mielipiteen.

Mietinnössä esitetään muutoksia edunvalvontalainsäädännön osalta lakiin edunvalvontavaltuutuksesta sekä lakiin holhoustoimesta. Keskeiset ehdotukset liittyvät edunvalvontavaltuutetun mahdollisuuteen antaa tiettyjä edunvalvontavaltakirjassa yksilöityjä lahjoja ja tehdä tiettyjä kiinteistöä koskevia oikeustoimia, edunvalvontavaltuutetun tehtäviin tilapäisesti määrätyn edunvalvojan toimintaan sovellettaviin oikeusohjeisiin/määräyksiin, edunvalvontavaltuutetun ja edunvalvojan esteellisyysperusteisiin, alaikäisen edunvalvonnan rekisteröintiin sekä holhousviranomaisen lupaa edellyttäviin edunvalvojan päämiehen puolesta tekemiin oikeustoimiin. Ehdotuksessa ei siten ole kyse suoranaisesti STM:n hallinnonalan lainsäädännön muutoksista, mutta kuten jäljempää lausunnosta ilmenee, ehdotuksella on liityntäpintoja myös STM:n hallinnonalaan.

STM:n lausunto

STM kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja lausuu kunnioittavasti mietinnöstä lausuntopyynnössä esitettyjen kysymysten mukaisesti eriteltynä seuraavaa:

Laki edunvalvontavaltuutuksesta

20 §

STM toteaa, että säännös sinänsä ei liity sen hallinnonalaan. STM haluaa kuitenkin käyttää tilaisuuden tuoda esiin yleisempiä huomioita ehdotetuista säännöksistä. Mietintöön sisältyvän hallituksen esityksen säännöskohtaisten perustelujen mukaan ei olisi tarkoitus, että edunvalvontavaltakirjan määräys tuottaisi edunvalvontavaltuutetulle kelpoisuuden toimia sähköisessä kaupankäyntijärjestelmässä. Siten edunvalvontavaltuutettu voisi jatkossa

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

myydä kiinteistön sähköistä kaupankäyntijärjestelmää käytettäessä pääsääntöisesti vain, jos hänellä olisi erillinen valtakirja tähän ja hän voisi toimittaa sen asiointijärjestelmän ylläpitäjälle. Näin olisi siksi, että sähköisen valtakirjan antaminen myyntitilanteissa ei käytännössä välttämättä olisi enää mahdollista huomioon ottaen, että edunvalvontavaltuutus otetaan käyttöön vain, kun henkilö ei enää itsenäisesti pysty hoitamaan asioitaan ja siten myös monissa tilanteissa henkilön kyky ymmärtää valtuutuksen merkitys voi olla alentunut. STM ei ota kantaa siihen, onko tällaisen rajauksen tekeminen perusteltua. STM kuitenkin huomauttaa, että rajausta olisi syytä perustella vähintäänkin säännöskohtaisissa perusteluissa. Huomioon ottaen se, että sääntelyä muutetaan, jotta oikeustila olisi selkeämpi muun muassa edunvalvontavaltuutusta tekeville henkilöille, voi sähköisten kaupankäyntitilanteiden rajaaminen säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle pelkällä lakiviittauksella olla ongelmallista. Sähköisen kaupankäynnin mahdollisesti yleistyessä tämä voinee aiheuttaa vastaavia ongelmia tarvittavien valtuutusten puuttumisesta kuin mitä mietinnössä on tällä hetkellä kuvattu ylipäätään suhteessa kiinteistön myynnin mahdollistamiseen.

STM:llä ei muutoin ole ehdotetuista säännöksistä erityistä lausuttavaa.

Laki holhoustoimesta

4 §. Pykälän muotoilu ja sen yksityiskohtaisissa perusteluissa edunvalvojan tehtävien kattavuudesta mainittu (tehtävien ulottuminen vain taloudellisiin asioihin) ei täysin vastaa nykyistä oikeustilaa. STM pitää taloudellisten asioiden mainintaa nyt ehdotuksessa tehdyllä tavalla ongelmallisena, sillä myös alaikäiselle voidaan määrätä edunvalvoja henkilöä koskeviin asioihin. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 10 §:ssä myös edellytetään, että jos alaikäisen henkilöä koskevassa yksittäisessä sosiaalihuollon asiassa on perusteltua syytä olettaa, että huoltaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua, niin hyvinvointialueen tulee tehdä hakemus edunvalvojan määräämiseksi tai ilmoitus holhousviranomaiselle edunvalvonnan tarpeessa olevasta henkilöstä. Ehdotettavasta sääntelystä ja sitä koskevista perusteluista olisi hyvä ilmetä, että ehdotettavalla säännöksellä ei ole tarkoitus puuttua tältä osin oikeustilaan, vaan myös alaikäiselle voitaisiin jatkossa määrätä edunvalvoja henkilöä koskevien asioiden hoitoon. Jos taas oikeustilaa olisi tältä osin tarkoitus muuttaa eli jos alaikäiselle määrättävän edunvalvojan tehtävien laajuus haluttaisiin jatkossa ulottaa vain taloudellisia asioita koskeviin asioihin, vaatisi tämä laajempaa voimassa olevan lainsäädännön muutostarpeiden arviointia sekä pohdintaa siitä, miten esimerkiksi edellä kuvatuissa sosiaalihuollon tilanteissa turvattaisiin jatkossa lapsen edun toteutuminen.

Muilta osin STM:llä ei ole ehdotettuihin säännösmuutoksiin erityistä lausuttavaa.

Vaihtoehdot ja työryhmän harkitsemissa muutamia kysymyksiä, joihin ei ehdoteta muutoksia

Mietinnössä nostetaan esiin haasteet edunvalvojen sähköisessä puolesta asiointissa. STM toteaa, että edunvalvojen mahdollisuutta sähköiseen puolesta asiointiin on tärkeää edistää yhteistyössä. Ehdotamme, että tämän asiakokonaisuuden valmistelua jatketaan ministeriöiden ja muiden asian kannalta keskeisten toimijoiden yhteistyönä.

Työryhmä pohti myös sitä, tulisiko oikeustoimen luvanvaraisuudelle asettaa euromääräinen alaraja. Tähän liittyen mietintöön sisältyvässä esityksessä todetaan, että holhousviranomaisen tulisi ottaa suoritteiden maksuttomaksi määräämisen mahdollisuus huomioon nykyistä soveltamiskäytäntöä useammin. STM yhtyy tähän työryhmän näkemykseen. STM toteaa, että sen näkemyksen mukaan edunvalvontaan liittyvistä maksuista tulisi ensi sijassa luopua ainakin tilanteissa, joissa ne aiheuttavat toimeentulotuen tarpeen.

Pääasialliset vaikutukset

STM toteaa työryhmämietinnöstä ilmenevistä taloudellisista vaikutuksista, että ne on arvioitu verraten yksityiskohtaisesti. STM kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että mahdollista tulevaa hallituksen esitystä annettaessa taloudellisia vaikutuksia olisi pistemäisten

vaikutusarviointien rinnalla syytä arvioida myös kokonaisuutena, jotta esitystä lukemalla saisi kuvan esityksen kokonaisvaikutuksista valtion talouteen.

STM katsoo lisäksi, että varsinaisessa hallituksen esityksessä olisi hyvä arvioida työryhmämietintöä tarkemmin esityksen vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksiin sekä esityksen suhdetta YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (SopS 27/2016; vammaisyleissopimus) velvoitteisiin. Asian kannalta keskeisiä vammaisyleissopimuksen velvoitteita on hyvin tunnistettu esityksessä. Mainittujen artiklojen lisäksi asian valmistelun kannalta tärkeä on vammaisyleissopimuksen 4.3 artikla vammaisten henkilöiden osallistamisesta heitä koskevaan päätöksentekoon. STM katsoo, että jatkovalmistelussa olisi tärkeää huolehtia vammaisten henkilöiden osallisuudesta valmistelussa. Työryhmämietinnöstä saa sen kuvan, että toistaiseksi vammaisia henkilöitä ei ole valmisteluun erikseen osallistettu, vaan edunvalvonnan tarpeessa olevien henkilöiden näkökulmaa on esityksen valmisteluun saatu lähinnä vanhuusoikeuden asiantuntijan kautta. STM toteaa, että yleisesti ottaen edunvalvontaan liittyvät säännökset vaikuttavat ikääntyneiden ohella vammaisiin henkilöihin erityisryhmänä.

STM haluaa kiinnittää erityistä huomiota vammaisyleissopimuksen 12 artiklaan Yhdenvertaisuus lain edessä. Sen mukaan sopimuspuolet tunnustavat, että vammaiset henkilöt ovat oikeudellisesti kelpoisia yhdenvertaisesti muiden kanssa kaikilla elämänaloilla. Sopimuspuolten tulee toteuttaa asianmukaiset toimet järjestääkseen vammaisten henkilöiden saataville tuen, jota he mahdollisesti tarvitsevat oikeudellista kelpoisuuttaan käyttäessään. YK:n vammaisten henkilöiden komitea on antanut artiklan tulkinnan tueksi yleiskommentin (General Comment No. 1 - Article 12: Equal recognition before the law).

STM toteaa vielä, että vammaisten ohella olisi syytä käsitellä jollakin tasolla esityksen vaikutuksia sairautensa vuoksi edunvalvontaa tarvitsevien henkilöiden tilanteeseen. Esityksestä puuttuvat myös kokonaan arviot sen sukupuolivaikutuksista, ja nämä olisi hyvä sisällyttää arvioihin.

Muuta

STM:llä ei ole asiaan muuta lausuttavaa.

Kansliapäällikön sijaisena,
osastopäällikkö

Kari Hakari

Hallitussihteeri

Karin Viitanen

VN/24399/2023-STM-46

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: